

Conference On Trade And Development. – Режим доступу до звіту: <http://unctadstat.unctad.org>

6. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Зовнішньоекономічна діяльність. – Режим доступу до звіту: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Глобальний індекс конкурентоспроможності: [Електронний ресурс] / World Economic Forum. – Режим доступу до звіту: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2012-2013/>
8. Doing business: [Електронний ресурс] – Режим доступу до звіту: <http://www.doingbusiness.org/>
9. Лук'янець О. В. Рівень економічної свободи України / О.В. Лук'янець // Фінансовий простір. – 2012. – № 3(7). – С. 49-53.

О. Bezzubchenko

CURRENT COMPETITIVENESS LEVEL UKRAINE AND THE EU

The article outlines the directions of the foreign policy of Ukraine. Reviewed competitiveness of Ukraine and EU countries by various indicators and indexes. The priorities for further cooperation between Ukraine and the EU under current conditions are defined.

УДК 338.47(045)

Захарова О.В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТРАНСПОРТНОМУ СЕКТОРІ

Стаття присвячена дослідженню особливостей розвитку транспортних систем в умовах посилення процесів глобалізації та інтеграції, що відбуваються у світовому господарстві. Автором встановлені напрямки двостороннього впливу глобалізаційних та інтеграційних процесів на розвиток світового транспорту.

Ключові слова: транспорт, транспортна інфраструктура, транспортна система, глобалізація, глобальна інтеграція, ринок транспортних послуг, торгівля транспортними послугами.

Постановка проблеми. В посиленні глобалізаційних та інтеграційних процесів, які є основною ознакою сучасного етапу розвитку світової економіки, важливу роль відіграють інфраструктурні галузі, зокрема транспортна, що забезпечує вільне пересування основних факторів виробництва, дає змогу здійснювати міжнаціональний товарообмін, опосередковуючи зовнішньоекономічні зв'язки країн. При цьому значення діяльності транспорту в сучасному глобалізованому світовому господарстві неухильно підвищується, адже виявляється постійно діюча тенденція щодо перевищення темпів зростання міжнародної торгівлі над аналогічним показником промислового виробництва, що безпосередньо відбивається на темпах зростання та обсягах міжнародного вантажообігу. Це актуалізує необхідність пошуку напрямків удосконалення процесів перевезень, модернізації об'єктів транспортної інфраструктури, оптимізації транспортних маршрутів особливо в умовах посилення процесів глобальної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню різних аспектів функціонування транспортних систем регіонів, країн, світу в цілому присвячені праці

вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Бойко О.В., Вінников В., Котлубай О., Макогон Ю., Могильовкін І., Пашенко Ю., Плужніков К., Прейгер Д., Рибчук А., Цветов Ю. та інші. Однак, сучасні процеси, що протікають у світовому господарстві, зокрема інтенсифікація та динамізм поширення процесів глобальної інтеграції висувають нові вимоги до рівня розвитку та конкурентоспроможності світового транспорту, що обумовлює необхідність врахування їх впливу на тенденції та закономірності функціонування транспортного сектору в різних країнах світу.

У зв'язку з цим **метою** статті є оцінка впливу глобалізаційних та інтеграційних процесів на розвиток світового транспорту та транспортного сектору України.

Викладення основного матеріалу. За оцінками експертів ЄС, найбільш суттєве зростання товарообмінних операцій у найближчому майбутньому очікується в напрямку Європа – країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону, а також за напрямком європейської осі “Північ – Південь”. Вигідне геополітичне розташування України на перехресті торговельних шляхів між Європою та Азією, а також наявність розгалуженої транспортної мережі, що забезпечує здійснення зовнішньоекономічних і транзитних перевезень з країнами Заходу та Сходу, є важливим чинником, який сприяє участі України в глобальних та регіональних інтеграційних процесах [1].

Економічна інтеграція держав як об'єктивний процес зближення та взаємодії національних господарств, формування регіональних економічних угруповань виявляється у зростанні обсягу торгових, кредитно-фінансових та інших міжнародних операцій, в укладанні угод і договорів між державами, що доповнюється свідомим спільним регулюванням їх взаємних господарських зв'язків.

Проведений аналіз довів, що існує взаємний двосторонній зв'язок між розвитком інтеграційних та глобалізаційних процесів та функціонуванням транспорту, напрямки та особливості якого представлені на рис.

Таким чином, важливу роль в розвитку інтеграційних процесів відіграє транспорт. Адже відомо, що саме транспорт поєднує час і простір, які розділяють виробників, покупців і продавців різних країн та регіонів, дає можливість маневрувати трудовими та природними ресурсами, здійснювати міжнаціональний обмін продуктами, забезпечуючи при цьому вільний розвиток ринкових структур міжнародної торгівлі. Саме тому транспортний фактор завжди посідав важливе місце в теорії розміщення, регіональної, міжнародної економіки та теорії зовнішньої торгівлі. Отже, в економічному плані ефективно функціонування транспортного ринку послаблює часовий і просторовий розрив між виробництвом і споживанням та є найважливішою складовою інтеграції країн у світову господарську систему.

Проте, з іншого боку, існує і зворотний зв'язок. Так, наприклад, такі інтеграційні процеси, як глобалізація та регіоналізація, суттєво впливають на функціонування й розвиток транспортного ринку. Під глобалізацією в цьому контексті слід розуміти створення єдиної загальносвітової транспортної системи, здатної задовольняти потреби в перевезенні вантажів і пасажирів з будь-якої точки земної кулі в будь-яку іншу її точку без якогось істотного впливу на цей процес національних кордонів. Тому світове співтовариство, використовуючи ресурсний потенціал держав і їхнє просторове розташування, прагне до формування єдиної транспортної системи. Для національних транспортних систем глобалізація ринку транспортних послуг виявляється у:

- лібералізації транспортної діяльності, відмові від дискримінаційного регулювання, зростанні конкуренції (виключаючи її недоброякісні види), що, зрештою зумовлює зниження величини транспортних витрат у ціні товарів світової торгівлі і, відповідно, знижує обмеження розвитку економічних зв'язків;
- уніфікації й універсалізації транспортних засобів, технологій, технічних вимог, що означатиме приведення умов функціонування національного транспортного ринку у

відповідність із загальносвітовою практикою;

– зростанні транспарентності національного ринку транспортних послуг і, насамперед, підвищенні його інформаційної відкритості.

Рис. Напрямки впливу процесів інтеграції та глобалізації на розвиток світового транспорту

Крім того, розвиток інтеграційних процесів на транспорті в умовах глобалізації економіки створює організаційно-економічні передумови для формування інтегрованих транспортно-розподільних логістичних систем на регіональному, міжрегіональному і міжнародному рівнях.

Проведемо оцінку впливу процесів, що відбуваються у світовому господарстві, зокрема виражені у розвитку різних форм міжнародних економічних відносин, на розвиток світового ринку транспортних послуг та участі в цих процесах України, застосувавши інструменти кореляційно-регресійного аналізу.

В якості результативної ознаки оберемо показник експорту транспортних послуг (світовий та України), за показники фактори візьмемо динаміку обсягів валового внутрішнього продукту, зовнішньої торгівлі товарами (експорту), прямих іноземних інвестицій в транспорт, численності населення відповідно світу та України. Вибір таких факторних ознак не випадковий, оскільки створений валовий продукт формує пропозицію вантажопотоків, що підлягають транспортуванню, інтенсивність торгівлі товарами впливає на зростання попиту на послуги з транспортування, інвестиції в транспортну інфраструктуру сприяють підвищенню якості послуг, що надаються, і

сприяють зростанню міжнародної діяльності транспортних підприємств.

Оцінка ступеня тісноти та напрямку зв'язку між зазначеними показниками на основі розрахунку парних коефіцієнтів кореляції, що виступають індикаторами взаємозв'язків, дозволила отримати такі результати (таблиця 1). Таким чином, на динаміку світового експорту транспортних послуг всі наведені факторні ознаки здійснюють вагомий вплив, при чому найбільш тісний зв'язок спостерігається між експортом транспортних послуг та динамікою світової товарної торгівлі, що ще раз підтверджує вагому роль транспорту в обслуговуванні руху вантажопотоків, що поєднують продавців та покупців різних країн та континентів. Щодо експорту транспортних послуг, то всі фактори окрім чисельності населення мають прямий та тісний зв'язок з результативною ознакою та найбільше значення коефіцієнту кореляції є між експортом транспортних послуг та обсягами прямих іноземних інвестицій в транспорт.

Таблиця 1

Результати кореляційного аналізу

Результативна ознака	Факторна ознака	Коефіцієнт кореляції	Висновок щодо зв'язку
Світовий експорт транспортних послуг	Світовий ВВП	0,979	Тісний прямий
	Світовий експорт товарів	0,989	Тісний прямий
	ПП	0,936	Тісний прямий
	Населення світу	0,943	Тісний прямий
Експорт транспортних послуг України	ВВП України	0,958	Тісний прямий
	Експорт товарів України	0,963	Тісний прямий
	ПП	0,964	Тісний прямий
	Населення України	-0,947	Тісний зворотний

Проведемо парний регресійний аналіз з метою оцінки форми зв'язку між кожним з факторів та результативною ознакою. Результати регресійного аналізу представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Результати парного регресійного аналізу

Результативна ознака	Факторна ознака	Рівняння регресії	R ²	E _{ж.у}
Світовий експорт транспортних послуг	ВВП	$y = 15,609x - 158471$	0,9601	1,27
	Експорт товарів	$y = 50,01x + 35913$	0,9796	0,94
	ПП	$y = 39,609x + 67239$	0,8768	0,89
	Населення	$y = 707,18x - 4032705$	0,8896	7,75
Експорт транспортних послуг України	ВВП	$y = 0,0436x + 834,6$	0,8701	0,84
	Експорт товарів	$y = 0,1241x + 383,94$	0,8779	0,92
	ПП	$y = 3,8649x + 1608,5$	0,8793	0,68
	Населення	$y = -1,9549x + 96692$	0,9300	18,07

На основі проведеного регресійного аналізу можна зробити такі висновки:

- динаміка світового експорту транспортних послуг на 96% пояснюється зміною світового ВВП, при зростанні якого на 1 млрд. дол. США (1%) експорт транспортних послуг збільшується на 15,6 млрд. дол. (1,27%); на 98% пояснюється зміною обсягів світової торгівлі товарами, зростання якої на 1 млрд. дол. США (1%) приводить до збільшення експорту транспортних послуг на 50 млрд. дол. (0,94%); на 88% пояснюється зміною обсягів ПП, зростання яких на 1 млрд. дол. США (1%) приводить до збільшення експорту транспортних послуг на 39,6 млрд. дол. (0,89%); на 89%

пояснюється зміною чисельності населення, збільшення якої на 1 млн. осіб (1%) приводить до зростання експорту транспортних послуг на 707 млрд. дол. (7,75%);

- динаміка світового експорту транспортних послуг є найбільш еластичною від зміни світового ВВП та зростання чисельності населення світу;

- динаміка експорту транспортних послуг України на 87% пояснюється зміною ВВП України, при зростанні якого на 1 млн. дол. США (1%) експорт транспортних послуг збільшується на 43,6 тис. дол. (0,84%); на 88% пояснюється зміною обсягів торгівлі товарами України, зростання якої на 1 млн. дол. США (1%) приводить до збільшення експорту транспортних послуг на 124,1 тис. дол. (0,92%); на 88% пояснюється зміною обсягів ПІІ в транспорт, зростання яких на 1 млн. дол. США (1%) приводить до збільшення експорту транспортних послуг на 3,86 млн. дол. (0,68%); на 93% пояснюється зміною чисельності населення, збільшення якої на 1 тис. осіб (1%) приводить до зменшення експорту транспортних послуг на 1,95 млн. дол. (18,07%);

- експорт транспортних послуг є в більшому ступені еластичним від динаміки чисельності населення, при чому зворотній зв'язок пояснюється тим, що зростання чисельності стимулює попит на внутрішні перевезення і як наслідок зменшує обсяги перевезень пасажирів у міжнародному сполученні;

- порівнюючи вплив факторів у світовому масштабі та України, можна зазначити, що вплив однойменних факторів на експорт транспортних послуг світовий є більшим, ніж впливу аналогічних факторів та українських експорт; чисельність населення як для світового ринку, так й українського має найбільший і абсолютний і відносний ефект впливу; динаміка ВВП у більшому ступені відображається на світовому експорті транспортних послуг, тоді як динаміка торгівлі товарами – на українському експорті транспортних послуг.

На основі проведеного багатофакторного регресійного аналізу отримано економічну модель залежності динаміки експорту транспортних послуг України та світу від виділених показників-факторів:

$$\text{Світ: } Y = 9,21X_1 + 33,8X_2 + 0,02X_3 - 197,5X_4 + 1064396 \quad (1)$$

$$\text{Україна: } Y = 0,008X_1 + 0,05X_2 + 1,75X_3 - 2,1X_4 + 100571 \quad (2)$$

де Y – обсяги експорту транспортних послуг;

X_1 - обсяги ВВП;

X_2 – обсяги торгівлі товарами (експорт);

X_3 – обсяги ПІІ в транспорт;

X_4 – чисельність населення.

Таким чином, на основі отриманих рівнянь регресії можна зробити такі висновки:

- при збільшенні обсягів світового ВВП на 1 млрд. дол. за умови, що інші параметри моделі залишаться незмінними, обсяги експорту транспортних послуг зростуть на 9,21 млрд. дол., при збільшенні обсягів торгівлі товарами на 1 млрд. дол. – на 33,8 млрд. дол.; за умови зростання світових потоків ПІІ на 1 млрд. дол. – на 20 млн. дол.; при зростанні чисельності населення на 1 млн. осіб зменшуватимуться на 197,5 млрд. дол. Очевидним є найбільш прямий вплив саме інтенсивності товарної торгівлі;

- при збільшенні обсягів українського ВВП на 1 млн. дол. за умови, що інші параметри моделі залишаться незмінними, обсяги експорту транспортних послуг України зростуть на 8 тис. дол., при збільшенні обсягів торгівлі товарами на 1 млн. дол. – на 50 тис. дол.; за умови зростання потоків ПІІ в транспортна 1 млн. дол. – на 1,75 млн. дол.; при зростанні чисельності населення на 1 тис. осіб зменшуватимуться на 2,1 млн. дол. Очевидним є найбільш прямий вплив саме інтенсивності товарної торгівлі та обсягів інвестування транспортної галузі.

- порівнюючи параметри двох рівнянь регресії, можна зазначити, що вони приймають більші значення за світовими показниками, ніж українськими, що пояснюється більш значними масштабами протікання аналізованих процесів саме в межах світового господарства.

Таким чином, на основі проведеного аналізу, можна зробити загальний висновок, що розвиток транспорту знаходить в тісній ув'язці з процесами посилення інтеграційної взаємодії, що відбуваються у світовому господарстві та набувають глобального характеру. Глобалізації світового виробництва, активний розвиток зовнішньоторговельної співпраці, зростання темпів динаміки прямих іноземних інвестицій та зростання числа користувачів транспортних послуг визначають ключові тренди розвитку світового транспорту та транспортної системи України, призводячи до зростання обсягів торгівлі транспортними послугами.

Висновки. Інтенсифікація глобалізаційних процесів висуває нові вимоги до функціонування національних транспортних систем країн світу, що пов'язані з необхідністю лібералізації транспортної діяльності, уніфікації й універсалізації транспортних засобів, технологій, технічних вимог, зростанням транспарентності ринків транспортних послуг, створенням інтегрованих транспортно-логістичних систем. В цих умовах посилюються взаємозв'язки між елементами національних транспортних систем, що активізує розвиток інтеграційних процесів на транспорті та призводить до утворення міжнародних інтегрованих транспортно-логістичних систем.

Список використаної літератури

1. Блудова Т. Глобалізація транспортної системи и понятие «транзитный потенциал страны» / Т.Блудова // Экономика Украины. – 2006. - №10. – С.73-78.
2. Бойко О.В. Розвиток ринку транспортних послуг як чинник прискорення інтеграційних процесів / О.В. Бойко : [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2012_4/files/EC412_07.pdf
3. Захарова О.В. Глобальні чинники розвитку потенціалу світової транспортної системи / О.В. Захарова // Економічний часопис-XXI. – 2011. – № 9-10. – С. 28-32.
4. Захарова О.В. Особливості процесу інтеграції національних транспортних систем до світового господарства / О.В. Захарова // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. трудов. – Донецк: ДонНУ, 2007. – С. 1294-1300.
5. Захарова О.В. Фактори впливу на формування та розвиток потенціалу світової транспортної системи / О.В. Захарова // Економічний простір: зб. наук. праць. – № 51. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – С. 5-13.
6. Котлубай О.М. Конкурентоспроможність та сталій розвиток морського господарського комплексу України: [монографія] / О.М. Котлубай. - Одеса: ППРЕД НАНУ, 2011. - 427 с.
7. Пашенко Ю.Є. Транспортно-дорожній комплекс України в процесах міжнародної інтеграції: [монографія] / Ю.Є Пашенко, О.І. Никифорук ; НАН України. Рада з вивчення продуктивних сил України. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2008. – 192 с.
8. Прейгер Д. Перспективні шляхи та механізми інтеграції ринку транспортних послуг України до країн ЄС. Аналітична записка / Д.Прейгер, О. Собкевич, О.Ємельянова: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/475/>
9. Trends in the transport sector: [Electronic resource]. – URL: http://www.oecd-ilibrary.org/transport/trends-in-the-transport-sector-2012_trend_transp-2012-en

10. Trends in transport: [Electronic resource]. –
URL:<http://www.internationaltransportforum.org/Press/PDFs/2012-09-17-TransportTrends.pdf>

O.V. Zakharova

**FEATURES OF GLOBAL INTEGRATION PROCESSES DEVELOPMENT IN
TRANSPORT SECTOR**

The article is devoted to the research of transport systems development in terms of increasing globalization and integration processes taking place in the global economy. The ways of bilateral impact of globalization and integration processes on global transport development are established.